

Nieuwsbrief Leren 66

Lieven Coppens

Dit privé-initiatief wil op een onderbouwde manier informatie geven over actuele onderwijsthema's. Standpunten die hier worden ingenomen zijn uitsluitend deze van de auteur zelf en kunnen dan ook in geen enkel opzicht worden toegeschreven aan bepaalde organisaties of onderwijsnetten. De auteur streeft er naar alle standpunten grondig en wetenschappelijk te onderbouwen. Een duidelijke bronvermelding laat iedereen toe om alles te controleren.

Voorwoord

Met nummer 66 ligt de tweede nieuwsbrief van dit schooljaar voor jou. Ik wachtte tot na het herfstverlof om hem te verzenden. De elektronische postbussen hebben in een verlofperiode de neiging om vol te lopen. De verzendlijst heb ik opgeschoond: e-mailadressen die twee maal naar elkaar onbereikbaar waren heb ik verwijderd. Dan nog blijven er bijna 2000 abonnees over. Niet slecht, zou ik zo zeggen.

Verskillende lezers lieten me weten dat ze het jammer vonden dat de boekbesprekingen enkel verschenen op *BOEKetje onderwijs*¹. Hierdoor misten ze deze informatie. Het is duidelijk minder vanzelfsprekend dan ik dacht dat iedereen het medium Internet gebruikt. Daarom zal ik geregeld besprekingen van interessante boeken opnemen in de nieuwsbrief. Deze besprekingen plaats ik dan ook op de boekenblog. Alle boekbesprekingen van *BOEKetje onderwijs* in de nieuwsbrief opnemen is echter onmogelijk.

De presentatie over schoolrijpheid via *Pleuteren*² ter beschikking stellen, was duidelijk een goed idee. Meer dan 150 personen hebben ze aangevraagd en intussen al gekregen. Het heeft deze blog ook veel bekender gemaakt. Ik zal een dergelijk aanbod in de toekomst zeker herhalen.

Via *Schooldirect*³ van 30 oktober 2009 maakten we intussen kennis met de beleidsnota van minister van onderwijs Pascal Smet. Het is duidelijk dat kansenbevordering belangrijk blijft (ondanks het wegvallen van het Steunpunt Gok). Persoonlijk vind ik het veelbelovend dat de minister de prestaties van sterkere leerlingen en studenten als een van de vier fenomenen ziet die moeten aangepakt worden om zijn hoofddoelstelling *Samen grenzen verleggen voor elk talent*, te realiseren. Krijgt het zorgcontinuüm dan toch een uitbreiding naar boven? Ik wacht op het verschijnen van de officiële beleidsnota om hier verder op in te gaan.

Tot slot nog een dubbele oproep. Wie materialen heeft voor de Sticordibank mag ze mij nog altijd toesturen. Ik geef ze graag een plaatsje. Verenigingen die graag een informatieve tekst rond een leer- of ontwikkelingsstoornis op de Sticordibank⁴ willen plaatsen zoals de Vlaamse Tourettevereniging deed, mogen eveneens contact opnemen. Ik zie dan wat ik kan doen. Ook mensen die materialen hebben voor de Anderstaligenbank mogen deze nog altijd toesturen. Ik ben dit engagement niet vergeten, maar wacht op geschikt materiaal. Ik richt mij hier in het bijzonder tot de mensen uit de centra voor basiseducatie, de mensen uit de onthaalklassen voor anderstalige nieuwkomers en dergelijke.

Lieven

Wat moet je kennen voor rekenen/wiskunde als je na het vijfde leerjaar naar het secundair onderwijs gaat?

Ieder schooljaar gaan er kinderen die een leerjaar tweemaal deden na het vijfde leerjaar (uitzonderlijk na het vierde leerjaar) over naar het secundair onderwijs. Ze komen dan automatisch terecht in het 1^e leerjaar B. De meerderheid blijft dan het traject van het beroepssecundair onderwijs volgen.

Veel van deze leerlingen kregen in het basisonderwijs een op maat gemaakt leertraject. Curriculumdifferentiatie is bij hen toegepast. Toch blijft er in Vlaanderen te veel onduidelijkheid bestaan. Welke leerstof moet de leerling kennen om over te kunnen gaan naar het 1^e leerjaar B van het secundair onderwijs, en welke leerstof mag je laten vallen? En wat met het getuigschrift basisonderwijs? Sommige stemmen zeggen ronduit dat je beter niets weglaat.

¹ Zie: <http://boeketje-onderwijs.skynetblogs.be>.

² Zie: <http://pleuteren.skynetblogs.be>.

³ Zie: <http://www.schooldirect.be>.

⁴ Zie: <http://sticordibank.wikispaces.com>

De visieteksten hierover zijn netgebonden en bieden vaak te weinig houvast. Gevolg: leerkrachten gaan zelf aan de slag en maken een schooleigen gedifferentieerd traject aan. Of dit de leerling ten goede komt, is nog maar de vraag.

In Nederland heeft de commissie Meijerink in 2008 in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen zich over dezelfde vraag gebogen. Deze commissie had als opdracht om referentieniveaus te formuleren voor taal en rekenen voor de overgangen van de verschillende schooltypes. Voor het einde van het Nederlandse basisonderwijs formuleerde deze commissie twee niveaus:

- 1F of het fundamenteel niveau: Het niveau dat alle kinderen aan het eind van de basisschool moeten kunnen bereiken (beheersingsdoelen), dus ook de leerlingen die naar de Nederlandse vormen van ons beroepssecundair onderwijs gaan.
- 1S of het streefniveau: Het niveau dat bedoeld is voor de leerlingen die naar de Nederlandse vormen van ons technische en algemeen secundair onderwijs gaan.

Bij elk niveau gaf de commissie aan wat de leerlingen moeten beheersen:

- Wat voor de leerlingen parate kennis is.
- Wat de leerlingen moeten begrijpen.
- Wat de leerlingen functioneel moeten kunnen gebruiken.

Omdat deze informatie voor de leerkrachten uit het basisonderwijs te abstract was, maakte de Nederlandse Stichting voor LeerplanOntwikkeling¹ de vertaling van het fundamenteel niveau 1F naar de praktijk. Op die manier kunnen de leerkrachten meteen zien welke leerstof de zwakkere leerlingen uit de bovenbouw niet moeten beheersen. De doelen uit het fundamentele niveau 1F krijgen daarmee de status van beheersingsdoelen. Met andere woorden: de leerlingen van dit niveau moeten deze doelen voor 80% beheersen. En niet alleen aangeboden krijgen. Einde discussie!

De commissie ging nog verder: voor de leerlingen die de doelen uit het fundamentele niveau 1F niet bereikten en naar de Nederlandse vormen van ons buitengewoon secundair onderwijs overstapten, werkte ze een apart leertraject wiskunde met speciale doelen voor zeer zwakke rekenaars uit.

Al deze informatie bracht de Stichting LeerplanOntwikkeling samen in een ook voor Vlaanderen zeer interessante publicatie, *Fundamentele doelen Rekenen-Wiskunde. Uitwerking van het Fundamenteel niveau 1F voor einde basisonderwijs, versie 1.2*². Alle fundamentele doelen worden erin beschreven en verduidelijkt met concrete voorbeelden. De doelen zijn als volgt ingedeeld:

- getallen en getalrelaties
- basisoperaties
- hoofdrekenen, handig rekenen
- bewerkingen
- rekenmachine
- breuken
- procenten
- verhoudingen
- meten
- tabellen en grafieken
- meetkunde
- wiskundig inzicht en handelen

Voor Vlaanderen ligt hierin volgens mij ook de oplossing. Daarom bespreek ik deze publicatie niet vrijblijvend voor mezelf. Ik zoek een 100-tal wiskundeleerkrachten uit het beroepssecundair onderwijs van alle netten die deze Fundamentele doelen Rekenen-Wiskunde kritisch willen bekijken in functie van wat er in het leerplan wiskunde voor het 1^e leerjaar B staat. Zij kunnen me contacteren via nieuwsbrief.leren@gmail.com. Ik stuur hen dan per kerende de juiste versie van deze fundamentele doelen op met een aantal concrete vragen. Ik engageer me om deze antwoorden persoonlijk te verwerken en in een rapport te gieten. Dit rapport hoop ik dan eind dit schooljaar gratis te verspreiden.

¹ Zie: <http://www.slo.nl>.

² NOTEBOOM A., Fundamentele doelen Rekenen-Wiskunde. Uitwerking van het Fundamenteel niveau 1F voor einde basisonderwijs, versie 1.2, SLO, Nationaal Expertisecentrum Leerplanontwikkeling, Enschede, 2009, 54 blz. Dit rapport kun je op http://www.slo.nl/downloads/2009/Fundamentele_doelen_rekenwiskunde_herzien.pdf/download van het Internet halen.

Indien de resultaten van dit onderzoek gunstig zijn, sluit ik niet uit dat ik verdere acties onderneem. Aan de collegae uit de centra voor leerlingenbegeleiding vraag ik dit initiatief te promoten.

Programma om de kwaliteit van de zorg voor de leerling 'goed voor elkaar' te krijgen en te houden

In 2004 verscheen bij het Friese Eduforce¹ de map *Zorgverbreding, goed voor elkaar*². Dit programma wil, zoals de ondertitel het zegt, de kwaliteit van de zorg voor de leerling 'goed voor elkaar' krijgen en houden. De inleiding geeft perfect de visie weer van waaruit dit programma is uitgedacht. Daarom dit citaat:

Alle (teamleden van) scholen voor primair onderwijs willen dat hun school zo goed mogelijk draait. Alle (teamleden van) scholen voor primair onderwijs willen de zorg voor leerlingen zo goed mogelijk regelen. Veel aspecten zijn daardoor ook al goed geregeld. Vanzelfsprekend wil men dat zo houden.

*Er zijn ook aspecten van de zorg voor de leerling die (nog) beter geregeld kunnen worden. Dat kan de zorg dan verbeteren/verbreden. Eén - zo niet het belangrijkste - aspect bij de zorg voor leerlingen is dat de school zo adaptief mogelijk werkt. Daarvoor is het nodig dat er afgesproken wordt hoe een aantal zaken geregeld en gedaan worden. Om adaptief te werken moet men iets **regelen** en moeten alle betrokkenen wat **doen** (blz.6).*

De centrale vragen in dat proces zijn:

- Wat moet er gedaan of geregeld worden?
- Wie doet wat?
- Wat is de stand van zaken ten aanzien van alle taken?
- Welke taak krijgt prioriteit?

Deze taken, of liever de goed uitgevoerde taken zijn indicatoren van de kwaliteit van de zorg. Om deze kwaliteit op peil te houden, moeten deze taken opgenomen zijn in een systeem van kwaliteitszorg. Met het programma *Zorgverbreding, goed voor elkaar* kan de school de kwaliteit van de uitgevoerde taken en dus de kwaliteit van de zorg, bewaken. Hiervoor reikt het een stappenplan aan dat snel kan uitgevoerd worden door de directeur met hulp van de interne begeleider, voor Vlaanderen dan de zorgcoördinator. Het stappenplan op zich bevat 10 stappen³.

Binnen deze stappen neemt het persoonlijk ontwikkelingsplan van de betrokkenen een belangrijke plaats in. Op basis van hun evaluatie van de aan hun toevertrouwde taken stellen ze een plan op dat hen moet toelaten om zich verder te bekwamen. Daarbij geven ze aan wat de prioriteiten zijn. De school stelt hen, na goedkeuring en eventuele aanpassing van het ontwikkelingsplan, de nodige tijd en middelen ter beschikking om het plan uit te voeren.

De meerwaarde van deze map ligt niet alleen in het aangeboden programma en de cd-rom waarmee alles elektronisch kan geregistreerd worden, maar ook in de bijlagen met de suggesties voor de taakverdeling en het opstellen van een ontwikkelingsplan en de dertig concrete voorbeelden.

Uit de suggesties voor de taakverdeling blijkt dat er op de zorgzame school heel wat taken zijn op uiteenlopende domeinen. Deze domeinen zijn:

- het overleg tussen de zorgcoördinator en de directeur
- het overleg tussen de zorgcoördinator en de taakleerkracht
- de zorgverbreding in de klassen
- het zelfstandig werken
- het beleid
- de informatie over de zorgverbreding
- het leerlingvolgsysteem
- de leerlingbespreking
- het gebruik van interne procedures
- de ondersteuning van de leerkrachten

¹ Zie: <http://www.eduforce.nl>

² CREEMERS D. & RADERSMA T., *Zorgverbreding, goed voor elkaar. Voor teams van scholen voor primair onderwijs. Programma om samen de kwaliteit van de zorg voor de leerling 'goed voor elkaar' te krijgen en te houden*, Eduforce, Drachten, 2004, 107 blz., ISBN 978-90-76838-27-4, € 138,50.

³ Deze stappen kun je in dit fragment van de map lezen: https://www.eduforce.nl/images/stories/producten_pdf/5092/5092d.pdf.

- de uitbouw van een orthotheek
- het gebruik van de orthotheek
- de contacten met externe deskundigen
- de ontwikkelingsplannen zorgverbreding
- samenwerkingsverband Weer Samen Naar School (niet relevant voor Vlaanderen)

Uit de tweede bijlage met de suggesties voor het opstellen van een ontwikkelingsplan blijkt duidelijk dat men de oplossing voor een minder goed uitgevoerde taak niet altijd heel ver moet gaan zoeken. De suggesties variëren dan ook van het gebruiken van standaardformulieren voor overlegverslagen over het gebruik van een sociale kaart van de regio of het opstellen van een toetskalender naar het volgen van externe vorming.

Persoonlijk vind ik dit een zeer krachtig instrument om de zorgverbreding op school zo goed mogelijk te organiseren. Niet in het minst omdat alles geëxpliciteerd wordt: geen onuitgesproken verwachtingen, geen veronderstellingen dat iemand iets zal doen, geen veronderstelde competenties of bekwaamheden, maar concrete informatie. Zowel het proces als het 'product' van de zorgverbreding wordt aandachtig bekeken. Voor alle betrokkenen is dit programma een aanzet tot zelfreflectie op basis van de toegewezen taken. Dit komt niet alleen de professionalisering van elk teamlid ten goede, maar ook de motivatie om er iets aan te doen. Men stelt immers zelf zijn ontwikkelingsplan samen en krijgt daarvoor, na goedkeuring, de tijd en de middelen voor om het uit te voeren. Tegelijk biedt dit programma de mogelijkheid om de kwaliteit van de zorg te borgen, niet in het minst door het opstellen en bewaken van de jaarplanning. De gegevens kunnen elektronisch verwerkt worden met het programma op de meegeleverde cd-rom. Dat is een groot voordeel. Hierdoor blijft het overzicht op elk moment behouden.

Dit programma werd trouwens door het Nederlandse Q*Primair¹ beoordeeld als het beste in zijn soort.

Europees referentiekader talen

Het Europees referentiekader talen beschrijft vaardigheidsniveaus van taalbeheersing in termen van taalomvang (wat moet je kunnen, in welke contexten en voor welke doelen) en taalcomplexiteit en mate van correctheid (hoe goed moet je het kunnen). Het zal ongetwijfeld zijn weg vinden naar de leerplannen vreemde talen. Daarom geef ik hieronder de zes vaardigheidsniveaus zoals ze in het referentiekader beschreven staan.

Basisgebruiker	
A1	Kan vertrouwde dagelijkse uitdrukkingen en basiszinnen gericht op de bevrediging van concrete behoeften begrijpen en gebruiken. Kan zichzelf aan anderen voorstellen en kan vragen stellen en beantwoorden over persoonlijke gegevens zoals waar hij/zij woont, mensen die hij/zij kent en dingen die hij/zij bezit. Kan op een simpele wijze reageren, aangenomen dat de andere persoon langzaam en duidelijk praat en bereid is om te helpen.
A2	Kan zinnen en regelmatig voorkomende uitdrukkingen begrijpen die verband hebben met zaken van direct belang (bijvoorbeeld persoonsgegevens, familie, winkelen, plaatselijke geografie, werk). Kan communiceren in simpele en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling over vertrouwde en alledaagse kwesties vereisen. Kan in eenvoudige bewoordingen aspecten van de eigen achtergrond, de onmiddellijke omgeving en kwesties op het gebied van diverse behoeften beschrijven.
Onafhankelijk gebruiker	
B1	Kan de belangrijkste punten begrijpen uit duidelijke standaardteksten over vertrouwde zaken die regelmatig voorkomen op het werk, op school en in de vrije tijd. Kan zich redden in de meeste situaties die kunnen optreden tijdens het reizen in gebieden waar de betreffende taal wordt gesproken. Kan een eenvoudige lopende tekst produceren over onderwerpen die vertrouwd of die van persoonlijk belang zijn. Kan een beschrijving geven van ervaringen en gebeurtenissen, dromen, verwachtingen en ambities en kan kort redenen en verklaringen geven voor meningen en plannen.
B2	Kan de hoofdgedachte van een ingewikkelde tekst begrijpen, zowel over concrete als over abstracte onderwerpen, met inbegrip van technische besprekingen in het eigen vakgebied. Kan zo vloeiend en spontaan reageren dat een normale uitwisseling met moedertaalsprekers mogelijk is zonder dat dit voor een van de partijen inspanning met zich meebrengt. Kan duidelijke, gedetailleerde tekst produceren over een breed scala van onderwerpen; kan een standpunt over een actuele kwestie uiteenzetten en daarbij ingaan op de voor- en nadelen van diverse opties.
Vaardig gebruiker	
C1	Kan een uitgebreid scala van veeleisende, lange teksten begrijpen en de impliciete betekenis herkennen. Kan zichzelf vloeiend en spontaan uitdrukken zonder daarvoor aantoonbaar naar uitdrukkingen te moeten zoeken. Kan flexibel en effectief met taal omgaan ten behoeve van sociale, academische en beroepsmatige doeleinden. Kan een duidelijke, goed gestructureerde en gedetailleerde tekst over complexe onderwerpen produceren en daarbij gebruikmaken van organisatorische structuren en verbindingswoorden.
C2	Kan vrijwel alles wat hij hoort of leest gemakkelijk begrijpen. Kan informatie die afkomstig is van verschillende gesproken en geschreven bronnen samenvatten, argumenten reconstrueren en hiervan samenhangend verslag doen. Kan zichzelf spontaan, vloeiend en precies uitdrukken

¹ De intussen opgeheven Nederlandse organisatie voor kwaliteitszorg in het primair onderwijs.